

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2022-06-03

22.03.2023.

Satversmei atbilst normas, kas paredz 10 gadu termiņu tiesībām
piedalīties obligātajā iepirkumā

Satversmes tiesa 2023. gada 21. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-06-03 “Par Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 53.¹ punkta skaitļa un vārda “10 gadus” un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 68. punkta skaitļa un vārda “10 gadus” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (turpmāk – Noteikumi Nr. 221) 53.¹ punkts noteica divus alternatīvus atskaites punktus, no kuru iestāšanās brīža 10 gadus publiskais tirgotājs iepirka koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju no komersanta, kas saņēmis tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un kura koģenerācijas elektrostacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz četrus megavatus.

Arī Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju

koģenerācijā” (turpmāk – Noteikumi Nr. 561) 68. punkts paredz 10 gadu termiņu elektroenerģijas iepirkšanai obligātā iepirkuma ietvaros.

AUGSTĀKA JURIDISKĀ SPĒKA NORMA

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pants: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc AS “Sātiņi Energo LM” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikuma. Pieteikuma iesniedzējai pieder koģenerācijas stacija, un ar Ekonomikas ministrijas 2009. gada 16. jūlija lēmumu tai bija piešķirtas tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka saskaņā ar Noteikumu Nr. 221 53.¹ punktu un Noteikumu Nr. 561 68. punktu (turpmāk – apstrīdētās normas) tiesībām pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros esot noteikts konkrēts termiņš, proti, 10 gadi, un tādējādi tai esot ierobežotas Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu.

Pieteikuma iesniedzēja neesot paļāvusies uz bezgalīgi ilgu valsts atbalstu obligātā iepirkuma komponentes formā, tomēr esot paļāvusies uz vismaz 20 gadus ilgu atbalsta periodu, jo tiesiskais regulējums, kas bija spēkā pirms apstrīdēto normu izdošanas, vispār neesot paredzējis termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai.

TIESAS SECINĀJUMI

Par Ministru kabineta lūgumu izbeigt tiesvedību.

Ministru kabinets uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo apstrīdētās normas

Pieteikuma iesniedzējai neradot Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēja, vai konkrētajā gadījumā ar apstrīdētajām normām ir aizskartas tādas Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā. [15.]

Par Satversmes 105. panta tvērumu un pamattiesību ierobežojumu.

Satversmes tiesa norādīja, ka izskatāmajā lietā, nosakot to, vai ar apstrīdētajām normām ir ierobežotas tādas Pieteikuma iesniedzējas tiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietverto tiesību uz īpašumu tvērumā, nozīme ir arī tiesiskās paļāvības aizsardzības principam. [17.]

Satversmes tiesa secināja, ka Pieteikuma iesniedzēja brīdī, kad tā ieguva tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, varēja paļauties uz to, ka šīs tiesības netiek ierobežotas ar kādu konkrētu termiņu, jo termiņš vispār nebija paredzēts tolaik spēkā bijušajos normatīvajos tiesību aktos, kā arī nebija noteikts administratīvajos aktos, ar kuriem Pieteikuma iesniedzējai šādas tiesības tika piešķirtas. Turklāt jāņem vērā, ka arī tāds valsts atbalsts, kura ilgums nebija ierobežots ar konkrētu termiņu, vēlāk ar Eiropas Komisijas lēmumu tika atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu. Tādējādi konkrētajos apstākļos arī prasījuma tiesības attiecībā uz saražotās elektroenerģijas pārdošanu obligātā iepirkuma ietvaros, kas Pieteikuma iesniedzējai piešķirtas ar administratīvajiem aktiem, ir uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu izpratnē. [18.]

Pieņemot apstrīdētās normas, Ministru kabinets iepriekš minētās tiesības ir ierobežojis, jo noteicis 10 gadu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka tiesvedības izbeigšanai lietā nav pamata. [18.]

Par to, vai apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

Satversmes tiesa konstatēja, ka Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās normas, ir rīkojies tam likumā noteiktā pilnvarojuma ietvaros, ka šie noteikumi ir pieejami

atbilstoši normatīvo aktu prasībām un pietiekami skaidri formulēti, lai persona varētu izprast no tiem izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt to piemērošanas sekas. [19.1.]

Par to, vai apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesību pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros ierobežošana ar 10 gadu termiņu ir vērsta uz to, lai valsts atbalsts nebūtu ekonomiski nepamatots un tiktu samazinātas galapatērētāju izmaksas, ietaupīti valsts budžeta līdzekļi, kā arī kopumā stiprināta Latvijas tautsaimniecība. Tāpat šāds ierobežojums ir vērsts uz to, lai, pastāvot konkrētam termiņam – 10 gadi –, komersants būtu ieinteresēts paaugstināt savas darbības efektivitāti un turpināt savu komercdarbību arī pēc valsts atbalsta termiņa beigām. Minētie mērķi ir saistīti ar sabiedrības labklājības aizsardzību. [20.]

Vai izraudzītais līdzeklis ir piemērots pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa secināja, ka obligātā iepirkuma tiesību īstenošanas ierobežošana ar konkrētu termiņu, pēc kura beigām valsts atbalsts vairs netiek piešķirts, ir piemērots līdzeklis tam, lai samazinātu galapatērētāju izmaksas par elektroenerģijas patēriņu, ietaupītu valsts budžeta līdzekļus un kopumā tiktu veicināta Latvijas tautsaimniecības attīstība. Tāpat obligātā iepirkuma tiesību īstenošanas termiņa noteikšana uz 10 gadiem var veicināt elektroenerģijas ražotāja darbības efektivitātes paaugstināšanu. [21.]

Par to, vai apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams.

Satversmes tiesa ņēma vērā: 1) valsts plašo rīcības brīvību valsts atbalsta jomā; 2) to, ka Ministru kabinets, izmantojot savu rīcības brīvību, ir izdarījis nepieciešamos apsvērumus, lai izšķirtos par konkrētu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros; 3) Eiropas Komisijas ekskluzīvo

kompetenci valsts atbalsta atzīšanā par saderīgu ar iekšējo tirgu; 4) to, ka Eiropas Komisija par saderīgu ar iekšējo tirgu atzinusi valsts atbalstu, ņemot vērā Latvijas iesniegtos apsvērumus, tostarp par 10 gadu valsts atbalsta termiņu komersantam, kuram pieder koģenerācijas stacija ar jaudu, kas nepārsniedz četrus megavatus. Ņemot visu to vērā, Satversmes tiesa secina, ka par saudzējošāku līdzekli konkrētajos apstākļos nevar atzīt citu, alternatīvu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, ja vien izraudzītais līdzeklis nav pretrunā ar vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām. [22.]

Tāpat Satversmes tiesa atzina, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītās alternatīvas ir saistītas ar tiesību pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros termiņa pagarinājumu, kas jebkurā gadījumā prasītu finanšu līdzekļus gan no valsts, gan no sabiedrības. Līdz ar to nav konstatējams, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītie personas pamattiesības mazāk ierobežojošie līdzekļi sasniegtu leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē. [22.]

Par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas šo tiesību ierobežošanas rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā.

Satversmes tiesa visupirms norādīja, ka, līdzsvarojot elektroenerģijas ražotāju un visas sabiedrības intereses, jāņem vērā arī valsts atbalsta mērķis un tas, ka visas sabiedrības interesēs ir tiesiskais regulējums, kas paredzētu tikai tāda valsts atbalsta piešķiršanu, kas ir ekonomiski pamatots un atbilst taisnīguma principam. Tādējādi, ciktāl ar apstrīdētajās normās noteikto 10 gadu termiņu tiek sasniegti konkrētajā valsts atbalsta jomā izvirzītie mērķi, Satversmes tiesai nav pamata apšaubīt šāda atbalsta termiņa pamatotību. [23.1.]

Secīgi Satversmes tiesa uzsvēra, ka tiesiskās palāvības aizsardzības princips pieļauj valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Tādējādi elektroenerģijas ražotājs nevar paļauties uz to, ka valsts atbalsta termiņš netiks pārskatīts. [23.2.]

Tāpat Satversmes tiesa norādīja, ka komersantiem, kuri izvēlējās piedalīties obligātajā iepirkumā saskaņā ar noteikumiem, kas attiecas uz elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā, nevarēja izveidoties tiesiskā palāvība uz tādu termiņu

obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai, kāds bija noteikts attiecībā uz elektroenerģijas ražošanu no atjaunīgajiem resursiem. [23.2.]

Visbeidzot, Satversmes tiesa atzina, ka konkrēta tāda termiņa noteikšana, kas vislabāk atbilstu konkrētās valsts situācijai, ir valsts kompetencē, kur tai ir plaša rīcības brīvība. Tādējādi tas, ka kādas citas valsts tiesiskajā regulējumā ir noteikts citāds valsts atbalsta termiņš nekā apstrīdētajās normās, nevar būt par pamatu tam, lai atzītu apstrīdētajās normās ietvertu ierobežojumu par nesamērīgu. [23.2.]

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu. [23.2.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 53.¹ punkta skaitli un vārdu “10 gadus” un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 68. punkta skaitli un vārdu “10 gadus” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams un tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2022/02/2022-06-03_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803